

NMHH

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

**A hallássérült nézők
számára
akadálymentesített
műsorszámokkal
kapcsolatos törvényi
előírások ellenőrzése**

(2016. II. FÉLÉV)

2016-ban hatósági ellenőrzés keretében havi rendszerességgel vizsgálta az Mtv. 39. §-ának érvényesülését kezdetben nyolc, majd a negyedik negyedévtől kilenc országos médiaszolgáltató programjában. A vizsgálat célja a hallássérült nézők számára készített feliratokkal és jelnyelvi tolmácsolással kapcsolatos jogszabályi feltételek teljesülésének, a televíziós műsorszámok akadálymentessé tételének az ellenőrzése volt.

Az Mtv. 39. § (2) bekezdése értelmében a közszolgálati és a JBE audiovizuális médiaszolgáltatók minden közérdekű közleményt, politikai reklámot, hírműsorszámot, valamint a politikai tájékoztató és a fogyatékos személyekről szóló műsorszámot kötelesek a hallássérültek befogadását megkönnyítő segédlettel ellátni. Továbbá feliratot vagy jelnyelvi tolmácsot kell biztosítani a filmalkotásokhoz, a játékokhoz és a közszolgálati célokat szolgáló programokhoz. 2015-től minden fent nevezett programot akadálymentesítve kell közzétenniük a médiaszolgáltatóknak. A feliratoknak a beszéddel szinkronban kell megjeleníteniük, és pontosan kell visszaadniuk az elhangzottak értelmét. A nem felvételtől közzétett műsorszámokra vonatkozóan a 2014. decemberi törvénymódosítás fogalmazott meg előírást, miszerint e műsorok esetében *ésszerűen elvárható módon pontos és szinkronban álló* feliratozás várható el. A műsorban elhangzottakat csak akkor lehet rövidített tartalmi összefoglaló formájában feliratozni, ha egyébként a felirat terjedelme a tartalom követését nem tenné lehetővé.¹

Augusztus 6-án új közszolgálati adó kezdte meg a működését m5 néven. Kezdetben az m4 Sport komplementer csatornájaként szolgált a 2016-os nyári olimpiai játékok ideje alatt, majd az olimpia végeztével a paralimpiai versenyeket közvetítette. Szeptember 18-tól az m5 oktatási, kulturális és ismeretterjesztő csatornává alakult át, amely napközben főként ismeretterjesztő és oktatási műsorokat, míg este kulturális programokat sugároz. Hétköznap kora délután természet- és dokumentumfilmeket vetítenek, ezt követően kezdődik az oktatási sáv, amelyben hat nyelvből adnak leckéket. Az oktatási sávban korosztály-specifikus műsorokat is sugároznak, így egyaránt szólnak az általános iskolásokhoz és az érettségire készülőkhez. Az ismeretterjesztő tartalom programjaihoz a közmédiátörténelmi dokumentumfilmjeit és természetfilmjeit is felhasználják. A kulturális blokk este verssel indul, amelyet egy kulturális információkra épülő híradó követ, majd színházi közvetítések,

¹ **39. §** (1) Az audiovizuális médiaszolgáltatás médiaszolgáltatójának törekednie kell arra, hogy műsorszámait fokozatosan hozzáférhetővé tegye a hallássérültek számára.

(2) A közszolgálati, illetve - legnagyobb éves átlagos közönségaránnyal rendelkező médiaszolgáltatása vonatkozásában - a JBE lineáris audiovizuális médiaszolgáltató köteles biztosítani, hogy valamennyi közérdekű közlemény, politikai reklám, hírműsorszám - beleértve a közlekedési híreket, a sporthíreket és az időjárás-jelentést -, politikai tájékoztató műsorszám, a fogyatékos személyekről szóló, illetve esélyegyenlőségről szóló műsorszám, filmalkotás, játék és a 83. §-ban foglalt közszolgálati célokat szolgáló műsorszám magyar nyelvű felirattal - például teletext szolgáltatáson keresztül - vagy jelnyelvi tolmácsolással is elérhető legyen.

(3) A (2) bekezdésben meghatározott kötelezettség nem vonatkozik az eredeti nyelven elérhetővé tett műsorszámokra, ide nem értve a 99. § (2) bekezdése alapján közzétett műsorszámokat.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott kötelezettség 2012. évben legalább hatórányi, 2013. évben legalább nyolcórányi, 2014. évben legalább tízórányi napi műsoridő vonatkozásában terheli a kötelezetteket.

(5) A feliratozással, illetve jelnyelvi tolmácsolással megkezdett műsorszámot - a műsorszám egységét nem sértve -, valamint műsorszámok egymással dramaturgiaiailag összekapcsolódó sorozatát a médiaszolgáltató köteles annak teljes időtartama alatt feliratozni, illetve jelnyelvi tolmácsolással ellátni.

(6) A feliratozott műsorszámok előtt a médiaszolgáltatásban jelezni kell, hogy az érintett műsorszám az említett formában is elérhető a médiaszolgáltatáshoz kapcsolódó teletext szolgáltatáson. A műsorszámok szövege feliratozott változatának pontosnak kell lennie, és a képernyő történéseivel szinkronban kell állnia, az a műsorszámokban elhangzottak rövidített összefoglalóját abban az esetben tartalmazhatja, amennyiben a felirat - terjedelmére tekintettel - az elhangzottak követését nem tenné lehetővé.

(7) A feliratozásnak a nem felvételtől közzétett műsorszámok esetében ésszerűen elvárható módon pontosnak és a képernyő történéseivel szinkronban állónak kell lennie.

(8) A műsorterjesztő köteles az audiovizuális médiaszolgáltató által biztosított teletext jelet, vagy más feliratozást a kép- és hangjelekkel időszinkronban minden egyes átviteli rendszeren, hálózaton vagy műsorterjesztő átviteli platformon továbbítani.

opera- és koncertfilmek szerepelnek a kínálatban. A csatorna 24 órában sugározza műsorait, amelyekhez a teletext 888. oldalán biztosítja az akadálymentesítő feliratot.

A Műsorfigyelő és -elemző főosztály 2011 szeptembere óta végzi az országos médiaszolgáltatók programjában a hallássérültek számára készített feliratozást és jelnyelvi tolmácsolást ellenőrző szisztematikus vizsgálatát. Az eltelt öt év alatt számos előrelépés történt a műsorszámok akadálymentesítésében, melynek legjelentősebb eredménye, hogy 2016 végére az országos médiaszolgáltatók programjában gyakorlatilag a teljes műsorfolyam hozzáférhetővé vált az érintettek számára. Míg kezdetben a műsoridő 20 százalékát feliratozták a médiaszolgáltatók, addig 2016-ban ez az arány 82,7 százalékra emelkedett. Évről-évre csökkent a figyelemfelhívással és txt. oldalszám megjelöléssel kapcsolatos problémák előfordulása, valamint a feliratokban tapasztalható különböző anomáliák gyakorisága. Ugyanakkor továbbra is mutatkoznak még hiányosságok, elsősorban a feliratok pontos és teljes körű biztosításában, valamint az érintettek által megfogalmazott igények kielégítésében. A SINOSZ egy 2008-ban megjelent kiadványa ajánlásokat közölt a média számára a hallássérült személyek megjelenítésére és megszólaltatására vonatkozóan. Megállapították, hogy a hallássérült egyénekre irányuló társadalmi tudatformálásban a médiának meghatározó szerepe van, így sokat tehet az érdekükben. A leghasznosabbnak a közösségük számára a kulturális értékekre irányított pozitív figyelmet ítélték, valamint azt a törekvést, hogy a média korigálja a kialakult téves társadalmi képet, amely sajnálatra vagy gyámkodásra szorulóként mutatja be a hallássérülteket. Kifejezték az igényüket arra, hogy a média nyújtson teret és felületet az emberi jogi törekvéseikhez. Az állásfoglalás szerint a média sokat tehet a hallássérültek információhoz való hozzáférése érdekében, amennyiben növeli a feliratozás mennyiségét és javítja annak minőségét. Javasolták, hogy a műsorújságokban használjanak figyelemfelhívó, megkülönböztető jelzéseket a feliratos műsorokra, valamint vegyék figyelembe azt a tényt, miszerint a jelnyelvet használó nézőknek folyamatosan követniük kell a jelnyelvi tolmács mozdulatait, ezért fontos, hogy a tolmács jól látható legyen. Felhívták a figyelmet a riportalapokkal kapcsolatos alapvető tudnivalókra is, amelyek szerint a műsorkészítőknek elsősorban arra kell figyelmet fordítaniuk, hogy élő felvétel előtt ismertessék a várható kérdéseket, fogalmazzanak rövid, világos mondatokkal, és hagyjanak kicsit több időt a riportra a közvetített információátadás miatt. Kifejezték azt a kérésüket, hogy a könnyedebb műfajt képviselő populáris műsorokba vonják be őket is (pl. főzőklubok, játékos vetélkedők, interaktív játékok, ifjúsági műsorok, sorozatok). Végül megfogalmaztak ajánlásokat arra vonatkozóan, hogy hogyan szólítsa meg a média a hallássérülteket. Ajánlott kifejezésnek minősült a „siket”, a „hallásvesztett”, a „nagyothalló” és a „hallássérült” megnevezés, ellenben kerülendő a „süket”, a „süketnéma”, a „halláskárosult”, illetve a „beszédsérült” kifejezés.

Vizsgálatunk adatai alapján elmondható, hogy a fenti kérések és igények nagy része teljesült az elmúlt években, ugyanakkor a hallássérült közösség kulturális értékeinek megismertetésében, a téves társadalmi kép korigálásában, valamint a különböző populáris műsorokban való részvételük lehetővé tételében van még bőven feladata az egyes médiumoknak.

Az NMHH vizsgálatának módszere

A műsorok elemzése meghatározott szempontrendszer szerint, egy erre a célra kifejlesztett webes alkalmazás segítségével történt. A szempontrendszer a műsorszámok formális jellemzőinek (a sugárzás dátuma, időpontja, a médiaszolgáltató neve, a program címe, műfaja) rögzítése mellett az alábbi kérdéseket tartalmazta:

- akadálymentesítették-e a médiaszolgáltatók a törvényben kötelező jelleggel előírt műsorszámokat,

- minden, az Mttv. 39. § (2) bekezdésében meghatározott műsorszámot elláttak-e segédlettel,
- a teletext felirattal ellátott műsorszámok előtt közzétettek-e felhívást és oldalszámot, és
- megfelelő volt-e a feliratozás, jeltolmácsolás minősége, előfordultak-e hiányosságok, hibák?

A vizsgálat hat közszolgálati (m1, m2/Petőfi TV, m3, m4 Sport, Duna Televízió, Duna World) és két kereskedelmi (RTL Klub, TV2) médium programjára irányult. A négy általános tematikájú televízió mellett egy hír, egy sport, egy gyerekcsatorna, valamint egy archív tartalmakat sugárzó szolgáltató szerepelt. Szeptemberben az m5 oktatási-kulturális csatorna indulását követően kilencre bővült a vizsgált médiaszolgáltatók száma. Valamennyi elemzésbe vont csatornánál havonta négy nap analizését végeztük el a 0 órától 24 óráig adásba kerülő műsorszámokra vonatkozóan. Az adatfelvételt hallássérült munkatársak végezték. A vizsgálat eredményei az ellenőrzésbe vont napok adatain és az abból nyert átlagértékeken alapulnak.

A vizsgálat eredménye

Az alábbiakban 2016 második félévének tapasztalatait foglaljuk össze. A vizsgált hat hónap 208 napjának elemzése során 4895 műsoróra kontrollját végeztük el. Az adatfelvétel eredményeként megállapítható, hogy a médiaszolgáltatók az ellenőrzésbe vont napokon vetített műsoridőnek a 82,7 százalékát látták el segédlettel.

Hallássérült nézők számára is befogadható műsorszámot a második félév ellenőrzött napjain leghosszabb időtartamban az m4 adott közre (520,8 óra). A magas óraszámot biztosító csatornát a Duna TV, az m2, a Duna World és az m1 követte a sorban, míg az m3 mérsékeltebb időtartamban sugárzott feliratozott programokat. A legalacsonyabb akadálymentesített műsoridőt a két kereskedelmi csatornánál regisztráltuk (**1. táblázat**).

1. táblázat: A segédlettel ellátott műsorórák mennyisége

médiaszolgáltató	összes vizsgált műsoróra	segédlettel ellátott műsoróra	egy napra jutó segédlettel ellátott átlag műsoróra
Duna TV	576:00:00	510:47:58	21:17:00
Duna World	576:00:00	490:49:53	20:27:05
m1	575:59:23	488:07:51	20:20:20
m2	575:59:25	505:40:11	21:04:10
m3	479:03:34	423:02:38	17:37:37
m4	576:00:00	520:49:34	21:42:04
m5	384:00:00	295:25:47	18:27:52
RTL Klub	576:00:00	407:09:00	16:57:52
TV2	576:00:00	407:09:59	16:57:55

A Médiatörvény rendelkezése alapján minden olyan műsorszámot akadálymentesíteni kell a napi programban, amely megfelel az Mttv. 39. § (2) bekezdésében szereplő meghatározásnak. Ez alapján megállapítható, hogy a félév során az akadálymentesítendő műsoridő 99,9 százalékát látták el segédlettel a vizsgált televíziók, amelyek közül a Duna World, az m1, az m3 és az RTL Klub teljesítette maradéktalanul valamennyi elemzésbe vont napon a fenti követelményt.

A hallássérült nézőknek nyújtott segítség 99,8 százalékban feliratot, döntő mértékben teletext átíratot jelentett. Az akadálymentesített programoknak 0,2 százaléka volt jelnyelvezve látható az m1-en és a Duna World-ön. Társadalmi célú reklámok és fogyatékkal élők számára készült programok voltak e segédlettel megtekinthetők, valamint az m2-n jelnyelvi narrátorok segítségével tolmácsoltak néhány animációt és a *Hetedhét híradót* az olvasni még nem tudó gyerekek számára.

A segédlettel kötelezően ellátandó műsorszámok

A segédlettel kötelezően ellátandó programok között a törvény kiemeli a hírműsorokat, a közérdekű közleményeket, a sport- és időjárás-jelentéseket, a politikai tájékoztató műsorokat, a politikai reklámokat, valamint a fogyatékos személyekről, illetve esélyegyenlőségről szóló műsorszámokat. A félév során a médiaszolgáltatók minden *politikai tájékoztató műsort*, *politikai reklámot*, valamint *közlekedési- és sporthírt* feliratozva mutattak be az ellenőrzött napokon. A *híradók* és az *időjárás-jelentések* egy-egy műsorszám kivételével szintén segédlettel ellátva kerültek képernyőre. *Közérdekű közleményeket* a Duna TV, az m1 és az m4 programjában regisztráltunk, melyekben az információk minden esetben írásban, a hallássérült nézők számára is hozzáférhető módon jelentek meg. *Fogyatékkal élő személyekről szóló műsor* az m1 és a Duna World programjában volt látható, melyeket minden esetben elláttak segédlettel. A műsorszámok mindegyikén a felirat mellett jelnyelvi tolmács is közreműködött. A rendszeresen jelentkező magazin mellett időnként más tematikájú műsorszámokban is láthattak a nézők fogyatékkal élőkkel foglalkozó szegmenseket (pl.: *Élő Egyház*, *Minden Tudás*, *Mokka*). A szeptember 7-18. között megrendezett Paralimpia eseményeiről az m5 csatorna az augusztusi olimpiához hasonló műsorszerkezettel számolt be. A magyar paralimpikonok szerepléséről élőben, napi több órában tudósítottak. A Paralimpia egyes eseményeit az m4 Sport is közvetítette, valamint összefoglalókat láthattak a nézők az aktuális eredményekről. A műsorszámok mindkét csatornán feliratozva kerültek bemutatásra.

Figyelemfelhívás

A feliratozott műsorszámok előtti figyelemfelhívás és txt. oldalszám megjelenítése követelményének a vizsgált médiaszolgáltatók többsége eleget tett. A figyelmeztetés elmaradása a közszolgálati csatornák programjaiban fordult elő, minimális esetszámban (**2. táblázat**).

Az m1-en és az m4-en a műsorblokkok előtti figyelmeztetést érvényesnek tekintettük az összetett műsorok minden szegmensére vonatkozóan.

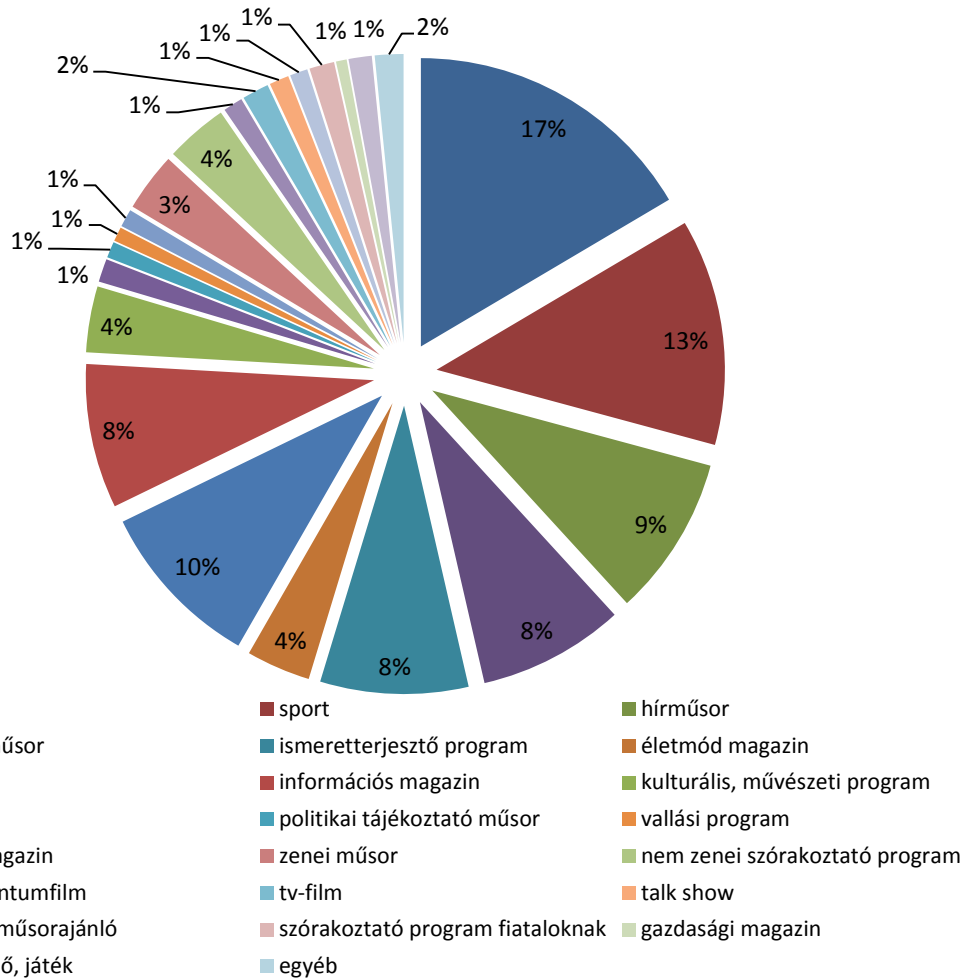
2. táblázat: A figyelemfelhívás elmaradása a txt. felirattal vetített műsorszámok előtt

médiaszolgáltató	esetszám
Duna TV	1
Duna World	1
m1	1
m2	2
m3	0
m4	2
m5	0
összesen	7

Műfaji kínálat

2016 második félévében a vizsgált televízióknál gyakorlatilag a teljes műsorfolyam akadálymentesítve volt, így a hallássérült nézők korlátozás nélkül választhattak a programkínálatból. Az m4 szinte minden műsorát felirattal látta el, ezért a mérkőzések és az egyéb sportműsorok is hozzáférhetővé váltak az érintett nézők számára. A félév során általános gyakorlattá vált a magyar nyelvű dalszövegek és a zenei tehetségkutató műsorok feliratozása is. Legmagasabb óraszámokban sorozatokat és sportműsorokat láthattak a nézők, amelyek mellett leggyakrabban mozifilmek, hírműsorok és ismeretterjesztő programok szerepeltek a kínálatban. A legszínesebb választékot a Duna World biztosította, míg a legszűkebb repertoárral az m4 rendelkezett (**1. ábra**).

1. ábra: Az akadálymentesített műsorok műfaji megoszlása (%)

Gyártási hely

A médiaszolgáltatók legnagyobb arányban hazai gyártásban készült műsorokat akadálymentesítettek. A magyarországi produkción kívül európai, illetve amerikai alkotások fordultak elő nagyobb számban.

3. táblázat: Az akadálymentesített műsorszámok gyártási hely szerinti megoszlása

gyártási hely	%
Magyarország	67,1
Európa	17,7
USA	12,4
egyéb ország	2,8

Anomáliák

A feliratozás minőségének ellenőrzését a korábbi gyakorlat szerint folytattuk a második félév során. Az adatok alapján kijelenthető, hogy az ellenőrzött műsorszámok hónapról-hónapra egyre jobban megfeleltek a törvényben megfogalmazott követelményeknek, a segédlet nélkül sugárzott műsorok száma jelentősen csökkent. Különböző időtartamú részleges felirathianyot, aszinkronitást és tartalmi pontatlanságot azonban most is rögzítettünk, valamint előfordultak olyan műsorszámok is, amelyekről teljesen hiányzott a segédlet. A legtöbb hiba továbbra is a nem felvételről közzétett „élő” műsoroknál volt tapasztalható, amelyeknek a feliratozása változó minőségben valósult meg a különböző csatornákon. Egyes programokon szöveghű felirat volt olvasható, míg másokon az elhangzott tartalmakat hiányos, összefoglaló feliratokkal, vagy a szövegből kiragadott egy-egy mondattal jelenítették meg. Leggyakrabban az m1 és az m4 műsorainál jelentkezett ez az anomália, amelyeknél nagyrészt automata beszédfelismerő programot alkalmaztak. A feliratok késtek, illetve gyakran fordultak elő szótévesztések. Az m4-en a sportközvetítések felirata jellemzően tartalmi összefoglaló jellegű volt, amely meglehetősen szűken adta vissza az elhangzottakat, bár a mérközések főbb történéseit tolmácsolták.

A nem felvételről közzétett műsorszámok feliratozásáról összességében megállapítható, hogy ha nem is szó szerinti pontossággal, de az átiratok megjelenítették az elhangzottak lényeges elemeit és a beszélgetések követhetők voltak minden vizsgált csatornán. Így a feliratozás eleget tett az élő műsorokra vonatkozó „*ésszerűen elvárható*” pontosság követelményének. Az ellenőrzött napokon észlelt, jogszabályt sértő feliratozások esetében a Hatóság eljárást indított.

A **közszolgálati csatornák** (m1, m2/Petőfi TV, m3, m4 Sport, m5, Duna TV, Duna World) naponta átlagosan 20,2 órányi programot láttak el segédlettel, s ezzel a műsoridő 86,4 százalékát tették elérhetővé a hallássérült nézők számára. A politikai magazinműsorok, politikai reklámok, időjárás-jelentések, a közlekedési- és sporthírek, valamint a közérdekű közlemények akadálymentesítése hiánytalanul megvalósult. A félév során ellenőrzött 1300 híradó közül mindössze egy nem kapott feliratot (m1). Jeltolmáccsal ellátott műsorszámokat a Duna World és az m1 adott közre, az m2 pedig a gyermekműsorok egy részéhez jelnyelvi narrációt biztosított. A felirattal vetített műsorszámok előtt hét esetben hiányzott a figyelemfelhívás és a txt. oldalszám megjelölése. Az akadálymentesített programoknak a 70 százaléka magyar gyártásban készült, melyeken kívül európai országokból származó produkciók fordultak elő nagyobb arányban.

Leghosszabb időtartamban sportműsorok, sorozatok és ismeretterjesztő programok kaptak segédletet, majd az információs magazinok és a gyermekeknek készült programok következtek. Hírműsorok, valamint mozifilmek szerepeltek még nagyobb arányban a kínálatban. Az m1 és a Duna World programjában rendszeresen látható volt fogyatékkal élő emberek számára készült műsorszám, melyet minden esetben mindkét segédlettel ellátva, hibátlan feliratozással adtak közre. A legszínesebb műfaji spektrummal az általános tematikájú Duna TV rendelkezett. A tematikus csatornák elsősorban a profiljuknak megfelelő programokat kínáltak, így az m1-en főként hírműsorok, az m2-n gyermek, ifjúsági és zenei műsorok, az m4-en pedig sportmérközések voltak megtekinthetők. Az m3 az archívum kínálatából elsősorban sorozatokat és nem zenei szórakoztató műsorokat válogatott a programjába, míg az m5 repertoárjában az ismeretterjesztő és kulturális műsorok domináltak. Az aktuális hírekről naponta több alkalommal az m1-től átvett hírösszefoglalókkal tájékoztatták a nézőket.

A **kereskedelmi médiaszolgáltatók** (RTL Klub, TV2) naponta átlagosan 17 órányi műsort feliratoztak, amivel a műsoridejük 71 százaléka vált elérhetővé a hallási fogyatékkal élő nézők számára. Mindkét csatornán a híradók, a sporthírek és a politikai reklámok felirattal kerültek bemutatásra. A félév során ellenőrzött 254 időjárás-jelentés közül egyről hiányzott a segédlet. Politikai tájékoztató műsorokat az RTL Klub programjában regisztráltunk, melyeket felirattal láttak el.

A döntő mértékben hazai gyártásban készült műsorszámok mellett amerikai produkciók fordultak elő nagyobb arányban. A felirattal vetített műsorszámok előtt minden esetben megjelent a figyelemfelhívás és a txt. oldalszám. Leghosszabb időtartamban sorozatok, mozifilmek és hírműsorok kaptak segédletet, majd a nem zenei szórakoztató műsorok és a gyermekeknek készült animációk következtek a sorban. Közérdekű közlemény, fogyatékkal élőknek készített műsor és jeltolmácsolt műsorszám egyik médium programjában sem szerepelt az ellenőrzött napokon.

Összefoglalás

Összefoglalva megállapítható, hogy 2016 második félévében a műsoridőnek közel nyolcvanhárom százaléka volt elérhető a hallássérült nézők számára. A Médiatörvényben nevesített műsortípusok segédlettel ellátva kerültek bemutatásra. A programok gazdag választékot biztosítottak, és valamennyi vizsgált csatornán a hallássérült nézők korlátozás nélkül választhattak a műsorkínálatból.

Segédletként a médiaszolgáltatók elsősorban teletext feliratot alkalmaztak, a jelnyelvi tolmáccsal ellátott műsorszámok aránya minimális volt. A közszolgálati csatornák nagyobb arányban akadálymentesítették a műsoraikat és színesebb repertoárt kínáltak. Az anomáliák száma csökkent, de különböző időtartamú felirathiány és tartalmi pontatlanság továbbra is előfordult minden vizsgált médiumnál. A nem felvételtől közzétett műsorok feliratozásának minősége nem változott, gyakori volt a hiányos, pontatlan, összefoglaló jellegű átírat.